

УДК – 327 (477 + 479.24)

DOI 10.46493/2663-2675-2020-5-6-1

**Роль суб'єктивного чинника у зовнішній політиці України за часів
президентства Петра Порошенка**

SUMMARY

The article analyses the international and legal consequences of the foreign politics of Ukraine during the presidency of Petro Poroshenko, his psychological characteristic is provided and an attempt is made to show how the positive or negative traits of character of the fifth president influenced on making decisions in foreign policy. It is noted that the positive sides in the foreign policy activities of the fifth president include the fact that under the leadership of Petro Poroshenko Ukraine returned to European and Euro-Atlantic integration. An Association Agreement was signed between Ukraine on one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States on the other, enabling the parties to move from partnership and cooperation to political association and economic integration.

Acquisition by Ukraine of visa-free regime with Schengen countries. Ukrainians who have biometric passports can travel to EU countries for business, tourism or family purposes for the term up to 90 days during 180-day period.

Mr. Poroshenko was able to build a system of relations in the surrounding world. This is evidenced by his good relations with the key persons of the leading countries of the world, namely: German Chancellor Angela Merkel, President of France Emmanuel Macron, Turkish leader Recep Tayyip Erdogan. The list of presidential victories includes intensification of bilateral relations with a number of states. In particular, with Germany (which is very important against the background of the uncertainty regarding United States), Turkey and Romania, and maintaining the EU and the US sanctions against Russia.

At the same time, relations with neighbouring countries, first of all with the Russian Federation, have significantly deteriorated. The annexation of Crimea, Donbas war, trade wars, information aggression from the Russian Federation, this is an incomplete list of problems in Ukrainian-Russian relations. Against the background of hostilities, trade relations between Ukraine and Russia have deteriorated significantly. The parties denounced a number of trade agreements and imposed sanctions. Since 2015, Ukraine has stopped buying Russian gas and the volume of trade between the countries has actually collapsed. A number of security and defense agreements have also been cancelled, and the Verkhovna Rada has recognized Russia as an aggressor country.

Relations with Hungary, Poland deteriorated significantly. Relations with Slovakia, Romania and Moldova have become practically in a state of stagnation. During the presidency of Petro Poroshenko Ukraine achieved the autocephaly of the Ukrainian Orthodox Church. Instead, the international authority of the state in the world continued to drop due to rising corruption, violation of human rights, and impoverishment of people.

Key words: *Ukraine, President of Ukraine Petro Poroshenko, radical change of the country's foreign policy vector, the European Union, the NATO, the USA, Russia, Hungary, Poland.*

Постановка проблеми. В Україні роль особистості, а саме роль президента країни, за роки незалежності грала і грає у зовнішній політиці України визначальне значення. Пріоритети у цій царині мінялися залежно від того, які політичні сили приходили до влади та який президент очолював державу. Це суттєво впливало на міжнародно-правові наслідки для зовнішньої політики України. Потрібно підкреслити і те, що рішення, які приймалися главою держави у зовнішньополітичній сфері, значною мірою залежали від його суб'єктивного бачення тих чи інших проблем, що, зі свого боку, залежало від психологічних рис керівника держави. Тому пов'язати особисті риси президента країни зі здійсненням зовнішньополітичного курсу нам уявляється корисним та актуальним тому, що, незважаючи на 29-річне існування України

як незалежної держави, в країні й на сьогодні продовжується практика залежності зовнішньої політики від президента та його особистих рішень.

Останні дослідження і публікації. Згадану проблематику в контексті діяльності П.О. Порошенка досліджували такі політтехнологи та психіатри як Т. Березовец, С. Белковский, С. Глузман, Д. Попов, Е. Серeda, В. Рыбаченко, А. Роджерс, В. Ким.

Невирішена раніше частина загальних проблем. Віддаючи належне вищенаведеним працям, все ж варто констатувати, що до цього часу залишається недостатньо вивченим цей аспект діяльності під час президентства П. Порошенка. Те ж саме можна сказати і про роль впливу фактору особистості на зовнішню політику України за часів правління п'ятого президента України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз зовнішньої політики держави, яку проводив П. Порошенко, та її наслідків, впливу фактору його особистості, дослідження психологічної характеристики П. Порошенка, що дозволить показати, як позитивні та негативні риси його характеру вплинули на прийняття рішень у міжнародній царині.

Основні матеріали дослідження. Психологічні риси п'ятого Президента України мали важливе значення в умовах, коли його попередник В.Ф. Янукович змінив пріоритети зовнішньої політики держави, спочатку відмовившись від євроатлантичної, а потім – і від європейської інтеграції. Саме від особистісних якостей та політичних уподобань П. Порошенка залежало, продовжувати хибний для України зовнішньополітичний курс чи докорінно його змінити.

Автор цієї статті був присутній 2009 року при представленні нового міністра Петра Порошенка українському дипломатичному корпусу. Потрібно було бачити, як світилися від радості очі Порошенка. І було від чого... Нікому невідомий хлопець з провінції не тільки закінчив єдиний на той час в Україні міжнародний факультет КНУ імені Тараса Шевченка, а й досяг найвищої дипломатичної посади в країні. Але чи додало це йому розуму, чи дозволило зрівнятися з досвідченими дипломатами Г.Й. Удовенком, Б.І. Тарасюком, В.С. Огризком, які обіймали цю посаду до нього?

Саме з глибокою впевненістю про свої глибинні знання у сфері зовнішньої політики розпочав свою діяльність п'ятий президент України. Що з цього вийшло, спробуємо проаналізувати.

Для цього звернемося до одного із найбільш відомих спеціалістів в американській та світовій політичній науці Дж. Барбера, який у своїй праці «Президентський характер» дав психологічну характеристику глав держав. Згідно з його класифікацією П. Порошенка можна віднести до так званого активно-негативного типу, який характеризується протиріччями між інтенсивними спробами і відносно низькою емоційно-професійною винагородою за них. Створюється враження, що чоловік біжить від тривожності, намагаючись замінити її важкою роботою.

Він здається амбітним і прагне до влади. Він агресивний стосовно навколишньої дійсності – і йому важко пригамовувати свої агресивні почуття. Його Я-імідж невизначений і непослідовний [1].

Зі свого боку, активно-негативний тип лідера характеризується параноїдальним стилем керівництва (образне позначення: «Господар», «Володар», «Сталін»). Особистісний профіль такого лідера характеризується підозрілістю, недовірою до інших, надчутливістю до прихованих загроз і мотивів, непередбачуваністю, прагненням до абсолютного контролю над іншими.

На когнітивному рівні це заперечення ідей, які не відповідають власним; ізоляція від інформації, що не збігається зі своїми установками і переконаннями; політичне мислення, влаштоване за принципом «або ми, або вони».

Як управлінець такий лідер створює напруженість серед підлеглих. У спілкуванні з іншими політиками – це маніпулятор, «підступний Макіавеллі». Подібний стиль часто супроводжується прагненням пригнітити чи принизити інших політиків. Це немов самоціль: безвідносна до стратегії й тактики вирішення політичних завдань.

Подібний стиль дуже заразливий – він може охоплювати значні маси людей. Існує реальна небезпека, що в екстремальній ситуації такий лідер має спотворену картину світу, зокрема спотворене підозрами бачення політичної ситуації [2. С. 234].

У цьому сенсі вельми цікавою є психопатологічна типологія Г. Лассуелла. Згідно з даною типологією, залежно від функції, яку виконує або прагне виконувати той чи інший політичний актор, розрізняються такі типи: «агітатор», «адміністратор» та «теоретик», а також їхні різні комбінації.

Нам видається, що згідно з Г. Лассуеллом П. Порошенка слід віднести до типу «адміністраторів». Він характеризується вираженою енергією та уявою, однак у центрі його уваги знаходяться окремі індивіди, які переносять свої афекти на менш загальні об'єкти і не прагнуть «вивести з себе» велику кількість громадян.

Вони прив'язані до свого оточення і намагаються координувати його дії. Нездатність досягти абстрактних об'єктів є наслідком надмірної зайнятості конкретними індивідами в колі сім'ї і труднощами у визначенні ролі свого «Я».

П. Порошенко володіє так званим «примусовим» характером, якому властиві жорсткі відносини, одноманітність, монотонність самопрезентації, десуб'єктивізація ситуації, заперечення новизни та інші якості «бюрократа»-адміністратора [3].

Тепер перейдемо до головної теми даної статті, а саме: ролі особистості у зовнішній політиці України за часів президентства П.О. Порошенка.

Стаття 106 Конституції України стверджує, що Президент:

3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

4) приймає рішення про визнання іноземних держав;

5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав [4].

То які риси характеру П. Порошенка допомагали чи, навпаки, заважали виконувати свої конституційні обов'язки п'ятого Президента України? До його позитивних рис характеру можна віднести *цільспрямованість*. Щоб досягти мети, він готовий здолати будь-які перешкоди. Він прагне не йти на компроміси, жорстко продавляє позицію інших, якщо вона не співпадає з його власною. Відступає, стає здатним до досягнення домовленостей тільки тоді, коли відчуває сильного противника.

Саме завдяки цим рисам характеру він досяг успіхів у підписанні Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка набула чинності 01.09.2017 й детально регулює різноманітні аспекти політичної асоціації та економічної інтеграції. Ніколи раніше Європейський Союз не надавав жодній із країн, що не мала статусу кандидата на вступ, такої широкої та документально зафіксованої перспективи, як це зроблено в Угоді про асоціацію.

Порошенко великою заслугою своєї європейської та євроатлантичної політики України вважає те, що 07.02.2019 Верховною Радою було ухвалено Закон про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО. Світ мінливий... Процеси в ЄС і НАТО – динамічні, тож картина переваг, які створюються для членів обох організацій, постійно змінюється. Замість того, щоб враховувати ці зміни, президент став провідником політики щодо НАТО і ЄС позавчорашнього дня, заснованої на нескінченних заявах про наміри.

Більше того, виникає запитання, чи Верховна Рада має право вносити зміни до Конституції України без відповідного затвердження на Всеукраїнському референдумі. І хоч Конституційний Суд України, який своїм висновком від 22.11.2018 визнав конституційність зазначеного законопроекту, навіть неюристу зрозуміло, що це рішення порушує ч. 3 ст. 5 Основного закону України.

Звичайно, до позитивів у зовнішньополітичній діяльності П.О. Порошенка слід віднести те, що під його керівництвом Україна знову повернулася до європейської та євроатлантичної інтеграції. Було підписано

Угоду про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку, що дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Політичну частину угоди було підписано 21.03.2014, економічну частину – 27.06.2014.

Верховна Рада України та Європейський парламент синхронно, у режимі телемосту, ратифікували цю Угоду 16.09.2014 – Президент України Порошенко одразу в Раді підписав закон про ратифікацію. Угода вступила в силу з 01.11.2014. Чинна з 01.09.2017.

Набуття Україною безвізового режиму з країнами Шенгенської зони. Українці, які мають біометричні паспорти, можуть приїжджати до країн ЄС з діловою чи туристичною метою або за сімейними справами на термін до 90 днів протягом 180-денного періоду протягом року. Які переваги це дало простому українцю? По-перше, можливість подорожувати без бюрократичних перепон у більшості країн ЄС. По-друге, розширяє можливості для розвитку бізнесу, культурних зв'язків, медицини. По-третє, прибирає з ринку цих послуг посередників. Протягом майже двох років від ухвалення рішення про скасування віз для короткострокових поїздок до країн Євросоюзу громадяни України здійснили більше ніж 33 мільйони поїздок до країн ЄС і Шенгенської зони. Перевагами «безвізу» скористалися більше ніж два мільйони українських громадян [7].

Окремо серед досягнень Порошенка, яке не заперечують навіть його противники, слід визнати отримання Томосу про автокефалію Православною церквою України. Відсутність в Україні визнаної в православному світі церкви дозволяла Росії серйозно впливати на українських віруючих протягом 27 років незалежності. І хоча церква Московського Патріархату все ще потужно присутня в Україні, в неї, принаймні, з'явився канонічний національний «конкурент» [8]. Тому не випадково, що ім'я Петра Порошенка вписане до тексту цього документа.

Здатність домовлятися. Порошенко за психологією, передусім, – бізнесмен, а вже потім – політик. Тому він готовий домовитися на взаємовигідній основі з будь-ким. Із цього випливає його схильність до компромісів. Саме цим пояснюється роль В. Медвечука у реалізації Мінських домовленостей, що викликає негативну реакцію значної частини українського політикуму. До речі, не варто забувати, що Порошенко свою політичну кар'єру розпочав у партії СДПУ(о) і саме там близько познайомився з цим одіозним політиком.

Розважливість. П'ятому президенту властивий ресурсний підхід, як підхід до стратегічного аналізу діяльності країни, в рамках якого надається велика увага специфічним для організації можливостям і компетенціям у контексті їхнього конкурентного оточення. Однією із сильних сторін ресурсного підходу є здатність за його допомогою пояснити в доступних термінах причини успіху країни, застосування компетентнісного підходу на практиці та розробка конкурентних стратегій розвитку. Для п'ятого Президента України наявність або відсутність тих чи інших ресурсів є визначальним фактором досягнення мети.

Помірний реформатор. Він не радикальний реформатор. Сьогодні зберегти існуюче важливіше, ніж ризикувати заради бажаного.

Уміння протистояти. Порошенко, як розумна, добре освічена людина, зумів вибудовувати систему відносин у навколишньому світі. Про це свідчать його гарні стосунки з керівниками провідних країн світу, а саме: канцлером ФРН А. Меркель, Президентом Франції Е. Макроном, Президентом Туреччини **Реджепом Тайїпом Ердоганом**. Також в арсеналі перемог президента є активізація двосторонніх відносин із низкою держав, зокрема з Німеччиною (що дуже важливо на тлі невизначеності Сполучених Штатів), Туреччиною та Румунією і збереження санкцій ЄС таї США стосовно Росії.

Про здобутки П. Порошенка в реалізації зовнішньої політики говорять і за кордоном. Зокрема, посли країн «Великої сімки», до якої входять США, Канада, Великобританія, Німеччина, Франція, Італія та Японія, вважають, що

саме П. Порошенко та його уряд стабілізували економіку України й досягли успіхів у реалізації реформ [9]. А Прем'єр-міністр Канади Дж. Трюдо у телефонній розмові з Президентом України П. Порошенком заявив, що коаліція країн «Великої сімки» та країн НАТО віддана підтримці України.

Мужній, що не раз демонстрував і під час Революції гідності, коли з бульдозера закликав мітингуючих «не штурмувати» адміністрацію Януковича, і під час президентської каденції, коли неодноразово відвідував прифронтний Донбас. *Хороший оратор* із непоганим рівнем володіння англійською мовою. На міжнародних переговорах часто демонстрував свої знання цієї мови, нехтуючи допомогою офіційних перекладачів.

До негативних рис П. Порошенка, насамперед, належить *кадрова політика* – на нашу думку, це одна із самих слабких сторін Президента Порошенка. Він абсолютно не розбирався в людях – не вмів бачити, на що здатен той чи інший високопосадовець. Щодо зовнішньої політики, то тут, передусім, потрібно говорити про Міністра закордонних справ П. Клімкіна. Невідомо, чим керувався Петро Олексійович, коли призначив колишнього російського громадянина, людину без фахової освіти на цю відповідальну дипломатичну посаду. Зауважимо, що більш непрофесійного, непорядного і недолугого міністра в Україні не було за всі роки незалежності. Клімкін як міністр жив само собою, а міністерство – само собою. Засідання колегії міністерства практично не проводилося – останнє відбулося 2016 року, а наради керівного складу, що за всіх міністрів проводилися раз на тиждень, «горе-міністром» були забуті. Навіть заступники міністра могли потрапити до свого керівника раз на два місяця.

Від своїх колег – українських дипломатів – чув таке, що коли міністр закордонних справ Клімкін прийшов до Порошенка з пропозицією про призначення послів на вакантні місця, отримав різку відповідь: «Це я призначаю послів – коли скажу тобі, кого і куди призначати, тоді й підготуєш відповідні документи». Так, за даними українського МЗС, станом на кінець квітня 2017 року послы України не були призначені майже в двох десятках

країн: Латвії, Казахстані, Швейцарії, Вірменії, Греції, Данії, Хорватії, Чорногорії, Македонії, Ірландії, Алжирі, Перу, Ефіопії, Анголі, Сирії, Республіці Корея і Кубі, а також не були призначені постійні представники до місії України при НАТО [10].

Патологічно жадібний. Навіть близьким людям він допомагає тільки тим, що дає в борг. Депутати, журналісти не раз відзначали неохайний вигляд Порошенка, старі стоптані туфлі, м'ятий мішкуватий костюм, висмикнуту сорочку зі штанів [11].

Постійно підкреслює свою унікальність, особливість – навіть у зв'язку з дрібними випадками. Часто говорить про себе у третій особі. Болісно сприймає критику. Володіє відчуттям власної обраності. Часто у вузькому колі говорить про те, що його веде доля. Злопам'ятний, не прощає образи. Підступний і лицемірний. Схильний до інтриг. Ласий до лестощів. Любить вибудовувати ілюзорну картину світу і жити в ілюзії. Схильний до демагогії [12].

Не вміє адаптуватися до дійсності. Проблематика соціальної адаптації як процесу, що має зв'язок із соціальною мобільністю індивіда, має багатовимірний характер. Індикатором якості адаптаційного процесу виступає соціальний статус особистості: у даному випадку – Президента. Саме результативність адаптаційних процесів впливала на його соціалізацію, на стабільність соціальних структур та гомеостаз соціальної системи, яка діяла в країні загалом. Аналіз адаптації Президента як соціального актора у контексті інтерпретативних соціологічних парадигм дозволяє виділити деякі важливі аспекти цього процесу, зокрема комунікативний та внутрішньоособистісний. Щодо першого, то Порошенко прагнув грати роль «свого хлопця» для представників української бізнес-еліти, а щодо політикуму, то тут він поводив себе як бос, думка якого є єдино вірною, а прийняті рішення – найдосконалішими.

Щодо другого, то бажання, за Кузьмою Прутковим, «объять необъятное», створювало для Порошенка величезні проблеми – він одночасно прагнув бути і прем'єр-міністром, і секретарем РНБО, і головою ради Національного банку

України, і міністром МЗС України, і Міністерства економічного розвитку і торгівлі, і міністром оборони тощо. За часів СРСР було таке прислів'я: «Не вмієш організувати – роби сам!». Так сталося з п'ятим Президентом: сил і можливостей робити все самому не вистачило, що і призвело до глибокого внутрішньоособистісного конфлікту.

Ірраціональний. Лише нагадаємо, що ірраціоналізм в політиці є наслідком монополізму в судженнях, відсутністю критики та самокритики, відмова індивіда від самотійних суджень. Ірраціоналізм у політичному мисленні та діях зобов'язаний своїм походженням відсутності у суб'єктів політичної діяльності самотійності, автономності, політичного мислення на користь пріоритетів колективного мислення.

Ірраціональність в політиці виражається в домінуванні емоцій, невідповідність засобам, результатам і цілям політичної дії, дезорганізації і тиску утопічних, навіть містичних елементів свідомості. Через нарощення в політиці ірраціональних витоків вона починає значно менше відповідати своєму призначенню, втрачає здатність бути регулюючим чинником соціальних відносин. Не керує суспільством, а дезорганізує його [13]. Саме ірраціональність завадила Порошенку ефективно керувати протягом усієї президентської каденції, саме вона привела його до нищівної поразки на виборах.

Порошенко – успішний підприємець, з нуля створивши свою бізнес-імперію, звичайно, був раціоналістом, здатним обирати засоби, відповідні постановці та вибору цілей, але, отримавши президентську булаву, повністю втратив ці властивості. Став жити у штучно створеному світі, в якому, як йому вважалося, його діяльність чи бездіяльність ніким не аналізувалися та не оцінювалися. Він свято вірив у те, що підтримка України з боку Заходу буде тривати лише на підставі того, що територіальна цілісність України була порушена. Нерозуміючи, що західні керманичі чітко відслідковують ті процеси, які відбуваються у внутрішній політиці країни, і знають, яку роль у

корупційних схемах, правовому свавіллі та беззаконні грає сам Президент України. Саме це було визначальним у зовнішньому сприйнятті України у світі.

Авторитарний. До своєї команди брав тільки таких людей, яких він може повною мірою контролювати. Щодо кадрів професійних, з великим досвідом роботи, але, за таких умов, ним не контрольованих, то йому в складі команди вони не потрібні. Тому до МЗС не повернулися на провідні посади провідні українські дипломати В. Хандогій, Ю. Сергєєв, О. Моцик і ще багато інших.

П'ятий Президент любив тримати все під особистим контролем, проте ні часу, ні можливостей побудувати багатоходові дипломатичні стратегії він особливо не мав. Подорожуючи за кордоном, Порошенко висловлювався інтуїтивно, проголошуючи не те, що напрацювала потужна лабораторія ідей, як це відбувається, скажімо, в Америці, а те, що від нього хочуть почути. МЗС працювала часом на автоматі, за інерцією, а часом – «ловлячи на слух» щойно проголошені нові пріоритети президента. Втім, не схоже, щоб він сам волів змінити щось на концептуальному рівні [14].

Порошенко є патологічним брехуном. У публічних виступах він схильний впадати в екстаз – своєрідний шаманічний транс, не стомлюючись говорити неправду. Якості хворобливого брехуна допомогли Порошенку перемогти на виборах Президента. Населення дуже хотіло вірити брехні про швидке закінчення війни та в інші неправдиві обіцянки. Але одна справа власний електорат, а інша – закордонні партнери. П'ятий Президент за інерцією вводив в оману і їх. Цю властивість його характеру швидко розгадали іноземні партнери [15].

Проблема з роздачею обіцянок, які потім не виконувалися і провокували тертя й недовіру з боку важливих міжнародних партнерів, супроводжувала Порошенку протягом усієї п'ятирічної каденції. Брак такої довіри наразі спостерігався у стосунках із нашим визначальним партнером – Європейським Союзом. Зберігався достатньо високий рівень недовіри між Україною та НАТО. Якщо в контексті виконання Мінських домовленостей тактика «купівлі часу»

спрацювала, то в контексті виконання взятих на себе зобов'язань щодо реформ за лінією європейської та євроатлантичної інтеграції «купування часу», затягування рішень, які зрештою все одно доводилося ухвалювати, послабили позиції Президента та України. Відбулася втрата довіри до України як країни, що шукає не можливостей для швидкого реформування, а приводів роз'яснити, чому та чи інша реформа не може відбутися саме зараз.

Зовнішня політика України за президентства Порошенка була позбавлена стратегічного бачення, заснованого на адекватній оцінці реальності. Внаслідок ми не стали ближче ні до членства в ЄС або НАТО, ні до повернення Криму, ні до вирішення конфлікту на Донбасі, зате отримали загострення відносин із західними сусідами, розчарування європейців та американців.

Головна проблема зовнішньої політики останніх п'яти років полягала в тому, що вона консервувала слабкість України. Було і багато дрібніших помилок. Все це привело до того, що країна сьогодні знаходиться в глухому куті протистояння з Росією, «сірій зоні» безпеки в Східній Європі, має «купу» проблем у двосторонніх відносинах, а задекларована євроінтеграція відбувається тільки на рівні гасел. Позиції України слабшають як у двосторонніх відносинах, так і на регіональному рівні. Україна залишається без союзників і виразної стратегії участі в затяжному асиметричному конфлікті з Росією [16].

Однією з найбільших поразок за президентства Порошенка є втрата довіри з боку наших безпосередніх європейських сусідів. До ворожого східного фронту ми додали налаштований насторожено до України західний фронт. Нових надійних союзників ми не особливо здобули, а старих розгубили – передусім, це стосується Польщі, Угорщини, Словаччини.

Страшенно злопам'ятний і не сприймає будь-які прояви опору. Прикладом можуть слугувати його стосунки із Саакашвілі. Відомо, що вони дружили ще за студентських років. Разом пили грузинське вино, закушуючи сиром сулугуні. Потім сам Порошенко запросив його до України, вручив за урочистої обстановки посвідчення глави адміністрації Одеської області, а коли

Міхо став його критикувати – вигнав з України без права повернення до країни до 2021 року. Невизнання власних помилок призвели до летальних наслідків під час війни на Донбасі.

Порошенко – це *людина хаотична, психічно нестабільна*, яка не має реальних навичок роботи, команди, переконань, ідеології. Згадаймо лише тільки те, що на початку президентської каденції Януковича Порошенко працював Міністром закордонних справ, а коли четвертий Президент України під тиском Росії відмовився від євроатлантичної інтеграції, Петро Олексійович не подав у відставку, а, навпаки, погодився на перезатвердження на цю посаду. І тільки втручання третіх сил завадило йому знову обійняти пост міністра – як відомо, ним став проросійський К.І. Грищенко.

Саме вищезгадані риси характеру Порошенка призвели до серйозного прорахунку: активної підтримки кандидата від демократів Хілларі Клінтон на президентських виборах у Штатах. Хоча досвідчені українські дипломати робили спроби попередити Петра Олексійовича про цей необачний зовнішньополітичний крок, що внаслідок зіпсувало відносини з нинішньою адміністрацією республіканця Дональда Трампа. «Варто згадати, яку позицію займав офіційний Київ у період виборчої кампанії в США, коли була явно продемонстрована «проклінтонська» позиція. Це коштувало неймовірних зусиль для того, щоб якось загладити це незручне становище. Відповідальні держави до останнього не висловлюють свою позицію щодо того чи іншого кандидата, розуміючи, що, можливо, доведеться налагоджувати відносини з кандидатом, який їм не подобався», – пояснює експерт Центру Разумкова Олексій Мельник [17].

У світі Порошенка все повинно відбуватися і залагоджуватися само собою. Реальним вирішенням проблем він не займається. Найскладніші завдання бездумно і безвідповідально «звалені» на випадкових людей. Замість аналізу та реакції на провальні дії визначальних підлеглих Порошенко впадає в інфантильну завзятість, примхливе небажання реагувати на провали в роботі.

Саме цим пояснюється невдача щодо спроби докорінного поліпшення негативного іміджу української держави на Заході після Євромайдану.

Порошенко дуже швидко, ще на самому початку перебування на посаді, психологічно зламався, психологічно підкорився, передусім, Путіну, угрупованням Кремля. Спостерігаючи, як Порошенко займається саботажем під час наступу окупаційних військ, складалося враження, що він бажає поразки і капітуляції України навіть більше ніж багато хто в Кремлі. Однак, на сьогоднішн, стає очевидно, що Порошенко підпорядкований і іншим факторам впливу. Є і різні конкуруючі угруповання Заходу, на вимогу яких Порошенко також готовий здавати будь-які національні інтереси України [18].

В останні місяці, на тлі звичайного неадекватного стану Порошенка, посилилася його психологічна відстороненість, стан протрації. Найглибший стан протрації у Порошенка настає за моментів, коли треба приймати найважливіші рішення. Більшість подій в країні розвивалися самі собою.

Порошенко, певною мірою, виконував роль арбітра між різними угрупованнями всередині країни, однак він не здатний витримувати певну лінію поведінки – виробляти та дотримуватись її. Тому будь-які домовленості, будь-які рішення «арбітражу» між угрупованнями можуть бути переглянуті за будь-якого моменту – часто спонтанно і без причини.

Схильність випинати своє «Я», героїзувати власні вчинки, посилювати масштабність своєї особистості спостерігається за Порошенком не тільки, коли він згадує про юні роки. «Я знаю, як будувати конкурентну економіку!», «Це я побудував найбільший фонтан в Європі!», «Я евакуював батьків!» – занадто багато такого егоцентризму в подібних висловлюваннях Петра Олексійовича. Та й назва його кондитерської імперії ROSHEN (частина його прізвища) не свідчить про скромність його натури: «Я врятував сотні тисяч людей від сирної і металургійної воєн!», «Я не дав підняти ціни на залізничні квитки!» і т.п. [19].

Особливо потрібно сказати про Мінські угоди і пастку, до якої через них потрапила Україна. Курс на безальтернативність Мінська, який проголосив Президент Петро Порошенко і глава українського МЗС Павло Клімкін,

серйозно звузив простір для маневру України. Він прирікає нас на формат переговорів з ненадто лояльними і дружніми учасниками: Німеччиною, Францією і, звісно, Росією. Крім того, Мінськ так чи інакше означає легалізацію терористів ДНР і ЛНР. Через провали української дипломатії Захід тепер все частіше схильний розглядати конфлікт на Сході України не як російське військове вторгнення, а як внутрішній український конфлікт з елементами зовнішнього впливу. Тому-то від України вимагають особливого статусу для Донбасу і змін до Конституції та проведення виборів на окупованих територіях. Що це, як не явний провал у роботі Павла Клімкіна? Так само вражає короткозорість і впертість дипломатії нашої держави, яка свідомо і так легко погодилась на переговори з Росією без участі США та Великої Британії – наших формальних гарантів за Будапештським меморандумом. Таке враження, що українське МЗС не здатне побачити очевидного і відрізнити справжніх друзів від друзів уявних [20].

Підсумовуючи тему міжнародно-правових наслідків зовнішньої політики України часів президентства П.О. Порошенка, відзначимо її успіхи, які допомогли Україні стверджуватися як незалежній державі. П'ятий Президент країни підписав Угоду про Асоціацію з ЄС, Угоду про безвізовий режим, сприяв наданню Українській православній церкві автокефалії. Все це створило надійну міжнародно-правову базу для подальшого інтегрування до європейського простору.

Водночас аналіз психологічної характеристики п'ятого Президента України – насамперед, його негативних рис характеру – показує, що вони суттєво вплинули на прийняття зовнішньополітичних рішень країни, а це, зі свого боку, у багатьох випадках відкинуло Україну на периферію світової міжнародної політики, створювало негативний імідж країни в світі.

Дмитро Ткач,

доктор політичних наук, професор,

проректор з міжнародних питань

Університету економіки та права «КРОК» (Україна, Київ)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Barber J.D. The Presidential character. – N.J., 1972.
2. Бозаджиев В.Л. Политическая психология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Издательский дом Академии Естествознания, 2015. – 474 с.
3. Lasswell G. D. World politics and personal insecurity. N.Y.; L., 1935
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, с. 141
7. Перевагами «безвізу» скористалися понад два мільйони українських громадян. [htmlhttps://tsn.ua/ukrayina/za-dva-roki-ukrayinci-ponad-30-milyoniv-raziv-skoristalisya-bezvizom-1343559.html](https://tsn.ua/ukrayina/za-dva-roki-ukrayinci-ponad-30-milyoniv-raziv-skoristalisya-bezvizom-1343559.html)
8. Армія, віра, скандали. Головні здобутки і прорахунки президента Порошенка
<https://belsat.eu/ua/news/armiya-vira-skandali-golovni-zdobutki-i-prorahunki-prezidenta-poroshenka/>
9. Україна: події, факти, коментарі Інформаційно-аналітичний журнал № 12 2017. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/11/17/7127071/>.
10. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / [М.І. Хавронюк, І.Б. Коліушко, В.П. Тимошук та ін.]; за заг. ред. М.І. Хавронюка. – К., 2017. – 445 с.
11. Патологическая жадность: Порошенко годами не меняет обувь.
<http://antifashist.com/item/patologicheskaya-zhadnost-poroshenko-godami-ne-menyaet-obuv.html>
12. Жадный, злой, мнительный: Опубликован психологический портрет Порошенко <https://www.pravda.ru/news/world/1315591-poroshenko>
13. Раціональні та ірраціональні чинники в політиці
<https://works.doklad.ru/view/bE1AgE5WSNE.html>
14. Тиждень. [№ 12 \(384\)](#) від 26 березня, 2015.

15. Порошенко є патологічним брехуном, це об'єктивна реальність, — Олесь Доній.

<https://www.facebook.com/storonnikisaakashvili/posts/2176589216004481/>

16. Чотири роки Порошенка: здобутки й хиби зовнішньої політики
https://zaxid.net/to_shhe_zmova_chi_vzhe_zrada_n1483868

17. Oh my год: Три роки президента Петра Порошенка
<https://daily.rbc.ua/ukr/show/tri-goda-prezidenta-petra-poroshenko-1496736986.html>

18. Порошенко психологический портрет.
<https://thenewneandertalien.wordpress.com/2015/06/14/poroshenkos-psychological-portrait/>

19. 12<https://www.chitalnya.ru/work/2172200/>

20. Українська дипломатія Клімкіна – Порошенко показує провал за провалом. <https://www.volynnews.com/news/policy/ukrayinska-dyplomatiia-klimkina-poroshenka-pokazuye-proval-za-provalom/>